

Мирослава Р. Ристић¹,

Ана М. Вујовић

Универзитет у Београду, Учитељски факултет,
Београд, Србија

Прегледни рад

Модел дијигијалној рефлексивној дијигијалији за сирани језик сируре²

Резиме: У условима онлајн-наставе и рада у дијигијалном окружењу дијигијални дијигијалији један је од алајја који је ирејознај као важан у ироцесу унајређења квалиије-таа иоучавања и реализације модела универзијетске наставе усмерене ка сируденцију. Циљ рада је креирање модела рефлексивној дијигијалној дијигијалији за сирани језик сируре на Учителијском факултету Универзитета у Београду, у функцији иодизања нивоа језичке и дијигијалне иисмености у условима хибридне и онлајн-наставе. Осим методе моделовања коришћена је сирудија случаја којом су обухваћени сируденцији на иредмети Образовна иех-нолојија на Учителијском факултету, са фокусом на међуиредметну иовезаност са сираним језицима сируре. У раду су разиорена теоријска иолазишћа, мојућности и изазови коришћења дијигијалној дијигијалији у сираном језику сируре. Прељедом и анализом дошло се до закључка да је иолазни модел за ефикасан развој дијигијалној дијигијалији хибридни, као и да се дијигијални дијигијалији може усљешно користијити, како у формативном, иако и у сумативном вредновању сируденцијских иостиинућа, ири чему кључну улоју иирају хоризон-талијна и вертијкална међуиредметна иовезаност.

Кључне речи: дијигијални дијигијалији, Евројски језички дијигијалији, сирани језик сируре, комиеиениције, вредновање и самовредновање знања.

¹ miroslava.ristic@uf.bg.ac.rs

² Рад је део истраживања на пројекту који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Концејције и сиратиеије обездеживања квалиије-таа базичној образовања и васијијања, евиденциони број 179020Д.

Copyright © 2021 by the authors, licensee Teacher Education Faculty University of Belgrade, SERBIA.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original paper is accurately cited.

Европски језички портфолио

Европски језички портфолио (ЕЈП) један је од начина праћења напретка ученика у процесу учења страних језика и оспособљавања за самовалуацију и управљање сопственим учењем. Његово коришћење почело је пре две деценије, и током тог периода његово присуство у свакодневном раду ученика/студената и наставника постепено се развијало. Његов основни циљ је да свако може на једном месту да сачува разноврсне трагове о својим напорима током учења страног језика или више њих и да, што је могуће прецизније, одреди свој ниво у свим језичким компетенцијама како би знао у ком смеру треба да настави са учењем. Овакав портфолио свакако може да буде и користан приликом промене образовне институције или наставника, али пре свега при развијању саморефлексије везане за процес учења, што касније олакшава и развијање портфолија за друге студијске предмете и, још шире, разноврсне компетенције које се стичу током целоживотног учења.

Европски језички портфолио, који можемо посматрати и као пропратни инструмент на путу ка вишејезичности, садржи три дела:

1. Језички пасош, који у најкраћим цртама представља лингвистички и културни идентитет појединца и у којем је представљен ниво језичких компетенција из свих страних језика које појединац учи. Он даје општу слику знања у одређеном тренутку (на основу скале *Заједничкој европској референтној оквира за живе језике*) и служи за њихово званично представљање; у њему су регистрована званична документа (дипломе, сертификати) и самовредновање знања; постоје верзије за различите узрасте ученика и нивое знања. Језички пасош исказује језичко-културолошки идентитет особе која учи језик и успоставља паралелу између појединих страних језика које особа изучава.

2. Језичку биографију, која повезује језички пасош са досијеом у којем су сакупљени сви документи који сведоче о разноврсним активностима током процеса учења. У њој појединац представља све своје језичке компетенције из једног страног језика или више њих, као и искуство сусрета са страним културама, промовишући вишејезичност и целоживотно учење. У њој се описују знања стечена у оквиру породице, формалног и неформалног образовања, на путовањима итд., као и дотадашња интеркултурна искуства и приоритети ученика.

3. Досије, који прати и илуструје свакодневно учење и у којем је обједињено све што може да документује и илуструје знања и искуства поменута у пасошу и језичкој биографији: писма, пројекти, чланци које је ученик писао, аудио и видео материјали који доказују стечене компетенције и којима се документује напредак у учењу. Та документа, која сведоче о процесу учења страног језика, о оствареним постигнућима и стеченим компетенцијама замењују се како се компетенције развију.

Две основне функције Европског језичког портфолија су: 1) информативна – он треба да пружи прецизније информације о лингвистичком и интеркултурном искуству и постигнућима његовог власника, односно евидентира знања стечена у оквиру школског система и неформалног образовања, али не мање значајна је и 2) његова педагошка функција, јер испуњавање портфолија омогућава ученику да активно и свесно учествује у процесу наставе и да прати своје напредовање, чиме се осамостаљује. Не треба, међутим, занемарити и његову трећу – васпитну функцију, јер валоризује вишејезичност и заинтересованост за друге културе и регионалне језике. Наиме, он процес учења страног језика чини транспарентнијим, појединца наводи на саморефлексију и самовредновање сопствених постигнућа и усмерава га ка већој одговорности за сопствено учење. У том смислу, ЕЈП је

осмишљен тако да подржава четири главна политичка циља Савета Европе: очување језичке и културне разноликости, развој језичке и културне толеранције, промовисање вишејезичности и образовање за демократију.

Карактеристике доброг портфолија су: структурираност (добро је организован, јасан и испуњен документима); свеобухватност (пресек је целокупног рада појединца и показује напредак кроз време); селективност (прегледан је и обухвата само потребне елементе); економичност (штеди простор у учионици и има приступ већем броју корисника).

Као основне предности коришћења ЕЈП у учењу страног језика издвајају се:

- побољшање мотивације и креативности свих, чак и слабијих ученика;
- веће поверење у сопствене способности и умећа;
- ученик више времена посвећује размишљању о свом знању и компетенцијама;
- добровољни рад чини ученика активнијим и предузимљивијим;
- ученици схватају да им језичка знања могу користити и изван учионице те да морају континуирано развијати своје комуникативне вештине;
- развијање вештине сарадње и рада у пару или групи са вршњацима или другим ученицима;
- побољшани су и продубљени односи између ученика и наставника.

Честа је заблуда да је портфолио збирка свега што је ученик урадио, нека врста коначног производа, збирка формулара, извештаја и докумената, што је веома сужено и непотпуно виђење. Наиме, он је пре свега замишљен као процес, као активна континуирана рефлексивна на властити рад, као информација о професионалном развоју и унапређењу језичких компе-

тенија. Стога је неопходно поставити циљеве и приоритете, пронаћи доказе, повезати урађено и проценити постигнуто. Ово није нимало једноставно јер подразумева измењену улогу наставника и развој способности самопроцењивања код ученика, захтева време и јасно дефинисане и договорене критеријуме утврђене кроз заједнички дијалог наставника и ученика, док званичне институције и даље више верују стандардним тестовима.

Природно је да и наставници и ученици себи постављају бројна питања у вези са употребом портфолија, почев од тога како га и када користити, како његово коришћење ускладити са постојећим курикулумом, уџбеником и наставним програмом, као и да ли су ученици заиста у стању да самостално процењују своја знања и компетенције и коју корист они од тога уопште имају. Издвојили бисмо неколико основних ствари о којима наставници треба да размишљају и воде рачуна:

- које циљеве желе да постигну и које вештине желе да развију код својих ученика, па онда, сходно тим планираним исходима, шта треба да стоји у ученичком досијеу;
- проучити искуства неких колега у коришћењу портфолија;
- што је могуће прецизније и јасније ученицима предочити предности портфолија у настави и објаснити које су предности употребе ЕЈП, како га и зашто треба користити, уз приказивање неких примера из праксе;
- како би се подстакла мотивација, показати ученицима да овакав рад развија способност за самопроцену знања и компетенција и доводи до пораста самопоуздања;
- показати ученицима како им знање страног језика може бити корисно у будућем професионалном ангажовању и

како стога треба радити на развијању техника целоживотног учења.

Коришћење језичког портфолија у учењу страног језика у почетку захтева више времена и наставниковог објашњавања, особито ако се од ученика тражи да сами издвоје или предложе оне активности које им се највише допадају, као и оне које сматрају најефикаснијим у процесу учења страног језика. Често су то: читање докумената у пару или мањим групама; бирање активности које ће радити за домаћи задатак; дефинисање жељених циљева и исхода учења; провера и прегледање својих и туђих задатака итд.

Имајући у виду специфичност наставе и учења страног језика струке, чији је основни циљ оспособљавање студената да користе стручну литературу на датом страном језику, као и да, бар повремено, ступају у различите облике усмене и писане интеракције са страним колегама, жељене исходе учења на крају дипломских мастер студија најчешће смештамо на ниво Б1 и/или ређе Б2 *Заједничкој европској референцијној оквира за живе језике*. Настојали смо да постојеће дескрипторе прилагодимо особеним потребама и на следећи начин представимо жељене исходе учења страног језика струке:

За потребе овога рада могли бисмо издвојити само неколико наставних активнос-

ти које испуњавају педагошку функцију Европског језичког портфолија, а које сматрамо посебно важним управо у раду са студентима Учитељског факултета, будући да се они и сами припремају за наставнички позив:

1. Рефлексија и саморефлексија о активностима које студенти највише воле, као и оним које сматрају најпогоднијим за учење страног језика; читање неког документа у паровима или мањим групама; провера, исправљање и оцењивање свог домаћег задатка и задатка свог пара; помагање слабијим студентима; самостално одређивање циљева учења које треба достићи итд.
2. Студенти сами налазе и/или стварају погодан и занимљив наставни материјал и осмишљавају активности: сваки пар, на пример, саставља питања на познати текст и задаје их другом пару да на њих одговори; за други пар или групу студената припрема неко граматичко или лексичко вежбање на основу датог текста; уочава и исправља грешке и решава недоумице (уз могућност да се консултује са наставником) итд. Од студената се може тражити да сами створе неку врсту базе коју ће сваки пар или

Табела 1. Исходи учења француског језика струке на Учитељском факултету у Београду.

Разумевање на слух	Разумети једноставне исказе који се односе на област педагошког рада и у којима се појављује позната стручна лексика, а који нису сувише брзо изговорени или чије је слушање могуће поновити.
Разумевање прочитаног текста	Уочити основне идеје прочитаног текста стручне тематике, издвојити кључне речи, разумети суштину докумената и података који се могу наћи на интернету, у страним уџбеницима или књигама.
Усмена интеракција	Поставити питања везана за образовање и васпитање, као и наставничку струку уопште, реаговати на добијене одговоре, одговарати на постављена питања или изнете ставове.
Усмено изражавање	Кратким и једноставним реченицама представити главне карактеристике својих студија и будуће професије, описати постојеће стање у датој области код нас, изнети сопствена искуства и ставове уз коришћење основног стручног вокабулара.
Писмено изражавање	Саставити кратке, једноставне и језички коректне реченице у вези са својом будућом струком, уз употребу стручне лексике и једноставних фразеолошких израза.

група редовно пунити разним врстама вежбања усмереним управо на оне елементе које они сами сматрају важнима и потребнима. Требало би да уз таква вежбања понуде и кључ са решењима која наставник треба да прегледа и, по потреби, исправи или допуни.

3. Ако се прилика укаже (а то је на Учитељском факултету у Београду могуће, јер сваке године имамо франкофоне студенте који долазе на праксу), студенти треба да припреме и спроведу интервју са изворним говорницима француског језика како би сакупили што више релевантних података, на пример, о образовању учитеља и васпитача или уопштено о читавом образовном систему у њиховим земљама. Кроз овакву активност развија се неколико језичких вештина (разумевање на слух, усмена интеракција, писмено и усмено изражавање), а стиче се и извесна интеркултурна компетенција и размењују знања корисна за будућу професију студената обе земље.
4. Узимајући у обзир чињеницу да студенти ипак највише раде да би положили испит и да без њихове одговорности и иницијативе неће бити успеха ма колико се наставник трудио, са њима треба разговарати о томе како ће изгледати испит и шта се тачно од њих очекује, односно зашто су предвиђени одређени облици провере њиховог знања и вештина и који је крајњи исход који се очекује.

Рефлексија и саморефлексија подразумевају да код студената треба развијати навику да о свом учењу размишљају пре него што и почну (у фази планирања и одређивања циљева и жељених исхода), током читавог процеса учења (док га заједно са наставником прате и коригују по

потреби), као и по његовом завршетку (у процесу евалуације и самоевалуације). Сматрамо да овакав метод користи свим студентима, али је посебно погодан и потребан свим студентима наставничких факултета – будућим наставницима који на сопственом примеру лакше могу да схвате предности саморефлексије и активног ангажовања ученика током процеса учења. Свима је познато да рефлексивно учење захтева и саморефлексију наставника, односно да су добри наставници морали бити и добри ученици. У том смислу, студенти би могли покушати да одговоре на следећа питања: Шта учимо? Зашто и како то учимо? Колико смо успешни у томе? Шта бисмо могли урадити да унапредимо своје учење и учинимо га ефикаснијим? Шта даље треба да радимо? Размена мишљења са другим колегама и наставником свакако је драгоцен и ваљало би је спроводити бар повремено, колико време допушта.

Поставља се, природно, и питање језика на којем би се такав језички портфолио водио, што у великој мери зависи од нивоа знања страног језика. Сматрамо да је то готово неопходно чинити на матерњем језику ако је ниво знања датог страног језика низак, али да би постепено требало прелазити на портфолио на страном језику.

Европски језички портфолио свако може прилагођавати конкретним потребама и циљевима које жели да постигне, а развој дигиталних технологија и њихова све већа примена у настави природно воде ка развијању дигиталних портфолија.

Дигитални портфолио у универзитетској настави

Дигиталне технологије у европским образовним системима почињу да се користе почетком осамдесетих година 20. века. Тачније, европска заједница је 1986. године усвојила програм за сарадњу између универзитета и радних

организација у Европи за развој образовања и обуке из области информационо-комуникационих технологија (ИКТ), а 1990. године програм за промоцију иновација и стручну обуку запослених који би обезбедио праћење развоја ИКТ-а и њиховог утицаја на стручне квалификације и запосленост (Eurydice, 2001).

Дигитални портфолио у универзитетској настави почео је да се користи пре две деценије, као логички наставак раније познате праксе скупљања и стварања збирки студентских радова (задатака). Данас, када кажемо наставни портфолио, углавном мислимо на дигитални портфолио, тј. на електронску колекцију материјала, која је динамична и флексибилна, пре свега захваљујући концепту и технологијама које су познате под именом рачунарство у облаку. Дигитални рефлективни портфолио један је од алата у мешовитој и онлајн-настави, а препознат је као важан у процесу унапређења квалитета поучавања, учења и реализације модела универзитетске наставе „усмерене ка студенту“ (конструктивистички приступ). Он указује на индивидуалне способности и постигнућа студената. Може бити дељен, развијан, постављан у различите контексте, претраживан и/или вреднован из различитих перспектива за које сматрамо да зависе од природе наставног предмета, студијског нивоа (основне, мастер, докторске студије), као и врсте и квалитета међупредметне повезаности.

У оквиру конструктивистичког приступа настави страног језика струке Рао наводи (Raо, 2014: 7) бројне технике које је пожељно да наставник користи. Неке од њих су: увођење идеја које покрећу и инспиришу студенте да постављају питања и покрећу дискусију; проналажење равнотеже између давања превише и премало упутстава, изградња наставног окружења које подржава учење студената (мање поучавања, више учења); увођење честих конверзација са студентима; стимулисање студената

да износе стручне аргументе; омогућавање студентима да бирају начин презентовања знања; повезивање студената са наставницима струке и стручњацима у областима које изучавају; оспособљавање студената за вештине и процедуре које су им потребне како би учествовали у ефикасном истраживању и стваралаштву; обезбеђивање времена за размишљање и метакогницију унутар мреже учења; константно подстицање и одржавање доброг расположења међу студентима. На основу наших искустава и спроведеног истраживања (Ristić, Marković i Stoković, 2021) можемо рећи да су технике које Рао наводи неопходне за ефикасну примену рефлективног портфолија за страни језик струке.

Важно је подвући да је рефлексија неопходна за лични развој, тј. за унапређење мишљења о размишљању и о разумевању учења, које је кључно за критичко мишљење, самовредновање личног рада, решавање проблема, одлучивање, али и за професионални развој, посебно у области образовања и васпитања, што је за нас од изузетног значаја.

Дигитални рефлективни портфолио може бити наставна активност која омогућава проверу студентских компетенција или дела студентских компетенција. Студенти могу износити своја промишљања о садржајима наставног предмета и задатим исходима учења, као и о дигиталним компетенцијама које су стекли и властитом напретку.

У једном ранијем раду (Ristić, 2019) истакли смо да значајно изграђено дигитално наставно окружење, у нашем случају – дигитални рефлективни портфолио, може допринети сврсисходности наставе страног језика струке, као и да је може иновирати.

Анализирана истраживања о употреби портфолија у настави у високошколским институцијама указују на: повећање метакогнитивних вештина студената, њиховог академског успеха, дигиталних компетенција (Kuh et al., 2018;

Chittum, 2018; Eynon & Gambino, 2018), као и на повећање ефикасности и ефективности универзитетске наставе (Balaban et al., 2016).

Од мултимедијалне технологије засноване на концепту рачунарства у облаку у реализацији креирања портфолија могу се користити специјализовани алати као што је Mahara, платформе које омогућавају реализацију образовања на даљину (MS Office 365, Moodle, Edmodo), различити веб-алати и/или хибриди.

Тако су студенти у прилици да боље организују и повезују садржаје. Пружа им се много више простора за меморисање и складиштење радова, обезбеђује се брз и једноставан приступ свим заинтересованим лицима (наставницима, сарадницима, колегама), отвара се могућност за вишеструку репрезентацију, коначно, даје им се прилика да константно усавршавају и дигитална знања и вештине (Chou & Chang, 2008).

Најчешћи елементи дигиталног портфолија су задаци, обрасци за оцењивање задатака, упутства за креирање портфолија и смернице за оснаживање самовредновања и рефлексije студената.

Вредновање дигиталног портфолија врши се на основу унапред припремљених критеријума, као што су: знање садржаја предмета, потпуност, креативност и оригиналност, потврде о разумевању, дубина рефлексije, квалитет рада, самооцењивање, визуелни идентитет рада, међупредметно повезивање, уређеност, представљање, размишљање и др. (Rolheiser et al., 2000). Важно је истаћи значај учења путем искуства али и значај учења путем размишљања о искуству, што добро моделован и реализован портфолио обезбеђује.

Примена дигиталног рефлексивног портфолија универзитетском наставнику у онлајн и хибридној настави пружа могућност за додатни и нови начин континуираног праћења и вредновања студената и додатну евалуацију исхода учења.

Моделовање дигиталног портфолија за стране језике струке

Узимајући у обзир да циљну групу за моделовање дигиталног портфолија за стране језике струке чине студенти Учитељског факултета Универзитета у Београду (Смер за образовање учитеља и васпитача) полазну основу (базни модел) чини студија случаја реализована на Учитељском факултету Универзитета у Београду (Ristić, Marković i Stoković, 2021), која је имала за циљ анализу потенцијала рефлексивног дигиталног портфолија у образовању будућих васпитача и учитеља као важном алату за стицање дигиталних компетенција у условима онлајн и хибридне наставе.

Студија је рађена за академску годину 2019/2020. (смер за образовање васпитача, у даљем тексту: група А) и 2020/2021. (Смер за образовање учитеља, у даљем тексту: група Б). У студији је коришћен радни портфолио студената креиран за потребе практичног дела испита из једносеместралног предмета Образовна технологија (који будући васпитачи слушају на другој, а учитељи на трећој години студија). Анализирано је 112 портфолија (55 из групе А и 57 из групе Б). Портфолио у групи А је искључиво коришћен за сумативно вредновање, док је у групи Б коришћен и за формативно вредновање студентских постигнућа. Инструкције, упутства и временски оквир за креирање портфолија студенти групе А су добили на крају, а студенти групе Б на почетку семестра. Група Б је имала онлајн-подршку студената демонстратора (у функцији подстицања сарадничког и вршњачког учења).

Потребно је рећи да су основни циљеви наставног предмета Образовна технологија стицање теоријских и практичних знања из наставне технологије, са посебним фокусом на изградњу стимулативног и безбедног мешовитог и дигиталног васпитно-образовног окружења. Израда портфолија је уведена у програм

образовања васпитача и учитеља као наставна активност током које студенти стичу практична знања али и као инструмент за рефлексију, самовредновање и вредновање. Портфолио је обухватио следеће компетенције: претраживање, дистрибуцију, сарадњу, креирање и дељење података у рачунарском облаку Гугл платформе (енг. *Google platform*); израду интерактивне слике (*ThinkLink*); креирање интерактивног Kahoot квиза (са посебним освртом на *квизична* питања), израду три интерактивна задатка различитог типа у алату LearningApps, критичку анализу две интернет локације чији садржаји могу имати употребну вредност у васпитно-образовном раду (са децом, родитељима, колегама). Осим наведеног, вредноване су и напредне вештине за креирање мултимедијалних презентација. Студентима је дата могућност да у посебном додатку портфолија креирају или предложе дигитални садржај који се ефикасно може употребити у њиховом будућем раду.

Узимајући у обзир предзнање студената, временски оквир и пандемијске услове рада (хибридна и онлајн-настава), који су искључили могућност за обуку студената за коришћење специјализованих алата за израду портфолија, као и постојеће препоруке, за студенте је креиран јединствен дигитални портфолио који је подељен на Гугл диску у оквиру Гугл платформе (*obrazovna.teh*) и базе података студентских портфолија.

Из типичних одговора студената са уоченом дубинском рефлексијом (препознаје да урађени задаци превасходно морају бити прилагођени узрасту детета и у функцији остварења наставних циљева, уочава важност знања о знању, уочава могућност за даљи развој и унапређење, уочава значај портфолија за будући рад и професионални развој, изражава креативност, повезује знања из области дидактичко-методичких наука и образовне технологије) можемо да уочимо повезаност са сумативним

вредновањем (анализа задатака у портфолију указује на постигнуте наставне исходе, креативност, даровитост, организованост, спремност за сарадњу, различите интересе и способности) и самовредновањем личног рада (развијено критичко мишљење). Показано је да су студенти много добили из искуства стварања портфолија, као и да студенти са дубоком рефлексијом имају боља постигнућа од студената чија је рефлексија површинска или не постоји.

Одговори студената са површинском рефлексијом и уочени мисконцепти (нпр. везани за теорије и стилове учења и образовну технологију) указују на потребу за константним упознавањем студената са типичним стереотипима и мисконцептима, као и на стимулисање интензивније рефлексије и самовредновања током формативног вредновања.

Студија (Ristić, Marković i Stoković, 2021) указује да су студентска постигнућа већа када се портфолио користи и у формативном и у сумативном вредновању (просечна оцена 8,8), у односу на то када се користи само у сумативном оцењивању (7,1), као и да портфолио поседује велики капацитет за повезивање различитих радних продуката (повезивање садржаја) и омогућава испољавање креативности студената.

Захваљујући употреби отворених алата у рачунарском облаку, обезбеђен је простор за складиштење, једноставно креирање образовних дигиталних материјала, дељење, флексибилност и преносивост (представљање радова у различитим форматима), континуирано праћење развоја, креирање студентске и наставничке базе података студентских задатака. Уочена је значајно већа транспарентност наставног процеса и резултата учења, када рад студената преко базе портфолија може пратити наставник или ментор, а посебно што постигнућа могу бити подељена другим студентима.

Спроведена анализа указала је на кључне предности портфолија за студенте: подсти-

цање учења; промовисање самосвести, знања и поштовања; развој самосталности и независности, учење усмерено на континуирани развој и постигнућа; увођење студената у релевантне професионалне ставове и одговорности, учење учења; помоћ студентима да артикулишу/представе своје вештине и достигнућа трећим лицима, боља организација и развој целоживотног учења.

Студија је потврдила да су предности портфолија за студенте и наставнике: довођење студента у центар наставног процеса, постизање исхода и повећање студентских постигнућа. На студију је, осим увођења формативног вредновања, утицала и улога студента онлајн-демонстратора, као и бодовање свих наставних активности (на предавањима, вежбама, консултацијама и додатним активностима), повећање дигиталних компетенција, детекција даровитих студената, али и студената којима је потребна додатна помоћ (од стране наставника, сарадника и студената демонстратора), прецизна детекција стереотипа и мисконцепата, као и повратна информација, који су од изузетног значаја за унапређење наставе. Она је указала да рефлексивни портфолио као наставна активност развија саморегулацију и обезбеђује трансфер вештина, тј. да доприноси савладавању других наставних предмета, као и њиховом повезивању, доносећи међупредметну повезаност, како Образовне технологије и Методика, које су кључне за унапређење разредне наставе и васпитно-образовног рада, тако и за развијање језичких и комуникативних компетенција студената, које треба да обезбеде адекватну и ефективну комуникацију међу стручњацима у области, али и ефикасно извршавање професионалних задатака који укључују употребу страног језика. Образовни потенцијали дигиталног портфолија за стране језике струке уочени су код групе студената Б, који су истовремено похађали модул енглеског језика.

Узимајући у обзир постојећа искуства, резултате студије (Ristić, Marković i Stoković, 2021) и жељене исходе учења страног језика струке као кључне елементе проспективног модела рефлексивног портфолија за страни језик, издвојени су: *ојшћи њодаци о сџуденџу; њорџфолио сџуденџа; рефлексџа и самовредновање сџуденџа; додџаџ њорџфолију (џо личној жељи сџуденџа) и изџава о академској честџиџости.*

Ојшћи њодаци о сџуденџу треба да садрже: име и презиме студента, број индекса, поене са колоквијума, поене за активност у току наставе (хибридне и/или онлајн), оцену са писменог испита.

Порџфолио сџуденџа могу да чине различити веб-алати као што су:

1. Poplet – Коришћењем овог алата студенти се ангажују у активностима текстуалне, сликовне и/или звучне конструкције речника, што доводи до дубинског разумевања појмова (Sharma & Unger, 2016). Употребом овог веб-алата за креирање дигиталних мапа ума студенти на мултимодални начин демонстрирају познавање значења речи и појмова страног језика струке. Студенти у додатку портфолија (по личној жељи, део портфолија који није обавезан али може да донесе поене) могу креирати Вики речник, или користити неки од веб-алата за креирање дигиталних меморијских картица;
2. ThinkLink – јесте веб-алат за креирање мултимедијалних интерактивних слика. Сlike се могу „оживети“ мултимедијалним додацима као што је снимљен глас студената, при чему студенти могу демонстрирати усмено изражавање кратким и једноставним реченицама. На слику са задатом темом од стране професора постављају се мултимедијалне ознаке (тагови), иза којих се

могу налазити садржаји у форми видео-записа, текста, звука, слика или линкова ка другим садржајима. Студенти имају могућност да унесу свој таг;

3. Веб-алат LearningApps пружа могућност за брзо и једноставно креирање интерактивних задатака за вредновање усвојених језичких компетенција. Осмишљавајући и креирајући три интерактивна задатка различитог типа за проверу знања из одређене области језика струке студенти остварују жељене исходе. Алат нуди низ образаца за креирање интерактивних задатака, као што су: повезивање парова, распоред по групама, лента времена, квиз са више-струким избором, игра парова, укрштеница, вешала, осмосмерка... Пре него што студент почне да креира интерактивни задатак, алат му нуди примере задатака како би боље разумео како ће његов задатак изгледати. Да би се интерактивни задаци сачували, неопходно је да корисник активира свој налог. У оквиру алата постоји база већ креираних задатака других корисника, те није увек неопходно креирати нови задатак, већ је довољно пронаћи и преправити већ креиране задатке. Још једна од погодности овог алата је могућност дељења задатака путем линка и QR кода, који се аутоматски генерише за сваки задатак;
4. *Креирање најредне мултимедијалне презентације са нарацијом* – на задату или изабрану тему у договору са наставником, у неком од алата за креирање презентација;
5. Критичка анализа образовне интернет локације која може допринети стицању језичких компетенција страног језика струке.

Студенти креиране материјале могу смештати у меморијски простор у рачунарском облаку (као што су: G-disk, OneDrive, Dropbox). Линкове и/или QR кодове ка датим материјалима могу постављати у образац дигиталног портфолија који може бити креиран у програму за унос текста и дистрибуиран у ПДФ формату.

Рефлексија стиудентиа и самовредновање може се вршити према следећем моделу: *Насиавиће зайочейу реченицу и одговорити на иишања*: 1) Врло сам поносан/на на свој дигитални портфолио за страни језик струке зато што...; 2) Рад на портфолију је за мене био изазов зато што...; 3) Портфолио показује да разумем како...; 4) Портфолио је важан због...; 5) Који Вам је задатак (рад) био најлакши и зашто?; 6) Који Вам је задатак (рад) био најтежи и зашто?; 7) Који рад показује највише креативности и зашто?; 8) Који задатак (рад) Вам је био најзабавнији и зашто?; 9) Када бисте имали времена, шта бисте променили у Вашем дигиталном портфолију? У ком правцу бисте га развијали?; 10) Самовредновање портфолија на скали: а) задовољава, б) добро, г) врло добро, д) изузетно. Студентска рефлексија наставнику може указати на статус заинтересованости за интроспекцију у функцији напредовања и целоживотног учења, када су у питању језичке и дигиталне компетенције. Тај статус се може кретати од незаинтересованости, основног нивоа рефлексије, средњег нивоа, па до рефлексије која је промишљена и разнолика, где студент одлично препознаје могућности и потребе за унапређењем компетенција.

Додайтак йорйфолију йо личној жељи стиудентиа оставља простор за рад са креативним и даровитим студентима као и са студентима демонстраторима.

Изјава о академској честийиосийи којом студент потврђује да је оригинални и једини аутор дигиталног портфолија.

Уместо закључка

Млађи ученици, али и наши студенти, учење језика уз коришћење језичког портфолија схватају и као забавну активност која их мотивише да се активније укључе у процес учења и самовредновања стечених знања, односно да, у извесној мери, сами управљају тим процесом. У оваквом наставном раду који је оријентисан на студента они нису само посматрачи или примаоци информација и знања, већ активни учесници, што подразумева њихово веће ангажовање и развијену свест о неопходности сопствене одговорности за постизање жељених циљева учења.

Захваљујући дигиталним компетенцијама студената за коришћење бесплатних алата у рачунарском облаку обезбеђен је простор за складиштење и једноставно креирање образовних дигиталних материјала али и дељење, флексибилност и преносивост (представљање радова у различитим форматима).

Презентовани проспективни модел дигиталног портфолија може да обезбеди континуирано праћење развоја језичких и дигиталних компетенција, креирање студентске, али и наставничке базе са студентским задацима, који

чине значајан образовни корпус али и базу за даља истраживања.

Прегледом и анализом дошло се до закључка да је полазни модел за ефикасан развој дигиталног рефлективног портфолија за страни језик струке хибридни и базиран на међупредметној повезаности Страног језика струке, Образовне технологије и Методика, као и да се дигитални портфолио може успешно користити, како у формативном, тако и у сумативном вредновању студентских постигнућа, при чему кључну улогу играју системска хоризонтална и вертикална међупредметна повезаност.

Узимајући у обзир све наведено, као и да дигитални портфолио има капацитет за повезивање различитих радних продуката (повезивање садржаја) студената и да уз то развија њихову креативност и рефлексију, очекујемо да презентовани модел дигиталног рефлективног портфолија допринесе подизању нивоа квалитета наставе као и да утиче на већа студентска постигнућа.

Литература

- Balaban, I., Mu, E. & Divjak, B. (2013). Development of an electronic Portfolio system success model: An information systems approach. *Computers & Education*, 60 (1), 396–411.
- Chittum, J. R. (2018). The Theory-to-Practice ePortfolio: An Assignment to Facilitate Motivation and Higher Order Thinking. *International Journal of ePortfolio*, 8 (1), 27–42.
- Chou, P. N. & Chang, C. C. (2008). E-Portfolios: Review of an Inovative Tool. *Educational Technology*, LVIII, 12.
- EURYDICE – European Unit, European Commission. Directorate-General for Education, & Socrates (Programme) (2001). *National actions to implement lifelong learning in Europe (277)*. EURYDICE, European Unit.
- Eynon, B. & Gambino, L. M. (Eds.). (2018). *Catalyst in action: Case studies of high impact of ePortfolio practice*. Sterling, VA: Stylus.
- Kuh, G. D., Gambino, L. M., Bresciani Ludvik, M. & O'Donnell, K. (2018). *Using ePortfolio to Document and Deepen the Impact of HIPs on Learning Dispositions*. Occasional Paper# 32

- Little, D. & Perclova, R. (2001). *The European Language Portfolio: a guide for teachers and teacher trainers*. Strasbourg: Council of Europe, Modern Languages Division.
- Rao, C. S. (2014). English for Science and Technology: A Learner Centere Approach. *English for Specific Purposes World*, 15 (42), 1–10.
- Ristić, M. (2019). Model digitalnog nastavnog okruženja za strani jezik struke. *Inovacije u nastavi*, XXXII (2), 106–121. DOI: 10.5937/inovacije1902106R
- Ristić, M., Marković I. i Stoković G. (2021). Digitalni portfolio u visokom obrazovanju – studija slučaja. In: Katic, V. (Ed.). *XXVII Skup Trendovi razvoja – Online nastava na univerzitetima* (111–115). Novi sad/MS Teams platforma: Fakultet tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu.
- Rolheiser, C., Rolheiser-Bennett, N. C., Bower, B. & Stevahn, L. (2000). *The portfolio organizer: Succeeding with portfolios in your classroom*. ASCD.
- Sharma, S. A. & Unger, S. (2016). Employing Web 2.0 Technologies to Support Students' Academic Vocabulary Acquisition. *Michigan Reading Journal*, 48 (3), 5.
- Watson, C. E., Kuh, G. D., Rhodes, T., Light, T. P., & Chen, H. L. (2016). ePortfolios – The eleventh high impact practice. *International Journal of ePortfolio*, 6 (2), 65–69.

Summary

In the conditions of online teaching and working in digital environment, digital portfolio is one of important tools in the process of improving the quality of teaching and the implementation of the student-oriented model of university teaching. The aim of this paper is to create a model of a reflective digital portfolio for foreign languages for specific purposes at the Teacher Education Faculty, University of Belgrade, with the aim of raising the level of language and digital literacy in the conditions of hybrid and online teaching. In addition to the modeling method, a case study was used which included students attending the academic course of Educational Technology at the Teacher Education Faculty, with a focus on interdisciplinary connections with foreign languages for specific purposes. The paper discusses the theoretical starting points, the possibilities and challenges of using a digital portfolio teaching foreign languages for specific purposes. The review and analysis concluded that a hybrid model is a starting model for an efficient digital portfolio development, and that the digital portfolio can be successfully used in both formative and summative evaluation of student achievement, with horizontal and vertical interdisciplinary connections playing a key role.

Keywords: digital portfolio, European Language Portfolio, foreign languages for specific purposes, competencies, evaluation and self-evaluation of knowledge.